

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

De Censuris, In Qua Sex Disputationibus De Poenis Ecclesiasticis, deque
Irregularitate fusè tractatur, cum Indicibus necessariis

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

III. De causa efficiente, materiali & formali excommunicationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76667](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76667)

ab homine, de iudiciis inquit, Ecclesiam post Anathema latum non habere ultra quid faciat. Quapropter monet Trident. sess. 25. cap. 3. ne hac censura Ecclesiastici iudices utantur, nisi quando iam nullum aliud superest remedium; & ob eandem rationem nunquam fertur in communitatem, ut talis est. Cap. Romana de sententia excommunic. lib. 6. ne contingat innocentem aliquem ligari, vt plures referens tradunt Nauarr. cap. 27. num. 13. Couarruu. cap. alma. 1. p. §. 9. num. 3. Henric. lib. 13. cap. 25. num. 3. Vgolin. de censuris. tab. 2. cap. 16. Sayrus lib. 1. casuum. cap. 8. num. 16.

PUNCTVM II.

Quotplex sit excommunicatio.

- 1. Excommunicatio diuiditur in maiorem, & minorem.
- 2. Qualis sit hac diuisio.
- 3. Excommunicatio absolute prolata de maiori intelligitur.
- 4. Alia est lata a iure, alia ab homine, & qua ha sint.

Diuiditur excommunicatio in maiorem, & minorem ex omnium sententia, iuxta textum in cap. penult. Et ibi Gloss. verbo non tantum, de sententia excommunicat. & cap. 1. Et ibi Glossa verbo speciem de exceptionibus in 6. & aliis. Maior excommunicatio est, quae priuat actiua, & passiuia Sacramentorum receptione, suffragiis Ecclesiae, & communione fidelium. Minor sola passiuia Sacramentorum receptione priuat. Appellatur maior excommunicatio comparatione minoris, quia à communione plurium spiritualium bonorum arceat, quam minor. Minor dicitur comparatione maioris, quia minori priuatione contenta est, vt recte Sotus in 4. d. 2. q. 1. art. 1. §. contra nomina. Vcl quia maior semper ob peccatum mortale contrahitur, minor vero saepe ob veniale.

1. Haec diuisionem esse analogi in sua analogata, quod excommunicatio minor non fit simpliciter excommunicatio, docuit Henric. lib. 13. de excommunicat. cap. 2. num. 2. consentit Sayrus lib. 2. cap. 6. num. 18. Et fauet D. Thom. in addit. 3. p. q. 21. ar. 1. ad 4. Sed relictis alijs Doctores censent esse generis in species. Etenim cum excommunicatio minor priuet communione passiuia Sacramentorum, quae sunt bona Ecclesiae praecipua, proprie censura est.

2. Verum est minor excommunicatio vere, & proprie excommunicatio sit, attamen absolute prolata excommunicatio semper de maiori intelligitur, vt expressè definitur Gregor. IX. in cap. si quem penult. de sententia excommuni. Nam licet ante ipsum Gregorium excommunicatio simpliciter sumpta saepe pro minori intelligebatur, vt conilat ex cap. sacerdote de consecrat. disp. 1. & cap. Engeltrudam. 3. quae 4. Attamen post ipsum Gregorium nunquam pro minori, sed pro maiori sumitur, vt tradit Couarruu. cap. alma. 1. p. §. 8. num. 5. Henric. lib. 13. cap. 2. n. 2. Sayrus lib. 1. cap. 4. num. 19. Coninch. disp. 14. dub. 1. circa finem. Paul. Layman. lib. 1. sum. tract. 5. p. 2. cap. 1. num. 1. & alij communiter.

Neque his obstat textus in c. 1. de exception. in 6. qui est post Gregor. vbi dicitur, si quis in iudicio excommunicationem opponat, illius speciem declarare debere. Quod dictum est (inquit Glossa) propter speciem excommunicationis maioris (vel minoris, ergo sub nomine excommunicationis absolute prolato non venit excommunicatio maior intelligenda; alias non teneretur excommunicationis speciem declarare, cum satis declarata esset. Non inquam obstat, nam vt ex communi sententia tradit Couarruu. cap. alma. 1. p. §. 8. num. 5. Auila 2. p. c. 1. dub. vltima. Decisio illius textus est specialis in fauorem causarum iudicialium, & iudicium; ne lites in infinitum his exceptionibus protrahantur: vel vt placuit rebus Suar. disp. 8. sect. 3. num. 6. Cininch. disp. 14. dub. 1. in fine. species excommunicationis, exprimenda est non quidem maior, aut minor, quia iam supponitur maiorem esse debere. Sed quae species maioris sit, an violationis Ecclesiae, an percutiōnis clerici; Quod non obscure colligitur ex verbis textus, praecipue ex §. si vero, probanda enim erat exceptio aperitissimis documentis, quod nullatenus fieri posset allegata excommunicatione in genere, nisi illius causas, & circumstantias declararet.

3. Porro excommunicatio alia est lata a iure, alia ab homine. Quae a iure fertur durat in perpetuum, quae vero ab homine solum dum ipse viuit, vel in officio peruehat, vt tradit Glossa in cap. à nobis, verbo non nisi subditis, de sententia excommunicat. Et ibi Panormit. Excommunicatio ab homine alia est generalis, alia specialis iuxta dictum textum in cap. à nobis, & communem sententiam. Generalis est quae fertur per modum statuti nulla persona nominatim citata specialis, quae premiffa Rei citatione iniungitur. Deinde alia est excommunicatio iusta, alia iniusta, alia valida, alia inualida, alia referuata, alia non referuata, de quibus diuisionibus disp. praeced. p. 2. d. 1. d. 1.

PUNCTVM III.

De causa efficiente, materiali, & formali excommunicationis.

- 1. Ad ferendam excommunicationem requiritur iurisdictio, qua clericalem ordinem supponit.
- 2. Nemo nisi qui baptizatus sit, & vsum rationis habeat ligari potest excommunicatione.
- 3. Qualiter debeant existere in territorio excommunicantis.
- 4. In vniuersitatem qua talis est, excommunicatio ferri non potest.
- 5. Excommunicatio semper ob peccatum mortale ferenda est. Quinimo ob peccatum futurum.
- 6. Proponitur vulgaris casus de vinea deustatoribus, an singuli quantitate leuem surripientes excommunicatione ligentur.
- 7. Deciditur obligatos esse ad leuis quantitatis restitutionem.
- 8. Qualiter obliget excommunicatio lata ad reuelandas scripturas.
- 9. Qualiter ab hac obligatione excusaris.
- 10. Nunquam ferenda est excommunicatio, quando alia via emendari delictum potest.
- 11. Si Episcopus denegat monitorias litteras, appellari ab eo potest.
- 12. Qualiter monitoria cessare debeant.
- 13. Testes vj monitoriarum deponentes, non coguntur iurare.
- 14. Modus ferendi excommunicationem nullus est praescriptus.

Quæ in hoc puncto proponuntur disp. praecedenti explicata sunt, ideoque breuiter perstringam. Ad ferendam excommunicationem primò requiritur clericalis ordo, quippe Laycus tractare Ecclesiastica negotia non potest, cap. determinus, de iudiciis. Non tamen opus est ordinem sacrum habere, sed sufficit prima tonsura, vt indicat Celestin. III. cap. transmissam de Electione. Et tradit Couarruu. cap. alma. 1. p. §. 11. num. 2. Requiritur tamen ne coniugatus sit. His enim ab alio quam à Pontifice de plenitudine potestatis committi non potest potestas censuras ferendi, vt notauit Henric. lib. 13. cap. 24. num. 1. & colligitur ex cap. 1. de cleric. cingent. lib. 6. & Trident. sess. 23. cap. 6. de reformat. Secundo requiritur iurisdictio in foro externo in eos, qui excommunicandi sunt; vt docuit Glossa communiter recepta in cap. transmissa de Electione & cap. cum ab Ecclesiasticis, de officio ordinarij. Et ibi Panormit. num. 45. Couarruu. dicto §. 11. num. 1. Nauarr. c. 27. num. 5. Et colligitur expressè ex cap. à nobis 1. de sententia excommunicat. cap. finali de constitutionibus. in 6. Cap. 2. §. 6. de officio ep. potest. iudicis delegati. Tertio non debet praedita iurisdictio esse impedita, vt tradit Panormit. in cap. ad probandum numer. 2. & 11. de re iudic. Nauarr. num. 7. Couarruu. num. 4.

2. Quoad causam materialem attinet, seu ad eos, qui excommunicationi subduntur, aduertit neminem excommunicari posse, qui baptizatus non sit, quia vt inquit Trident. sess. 14. cap. 2. Ecclesia in neminem iudicium exercet, qui non prius in ipsam per baptismi ianuam fuerit ingressus. Ex baptizatis autem non nisi rationis compotes alias delicti, ob quod excommunicatio contrahi debet capaces esse non possunt: vt bene Panormit. in cap. ab excommunicat. a num. 5. de rescriptis, & cap. per tuas, num. 11. de sententia excommunicat. Quinimo impuberes doli capaces etiam in excommunicatione iuris incidentis cap. 1. §. fin. de sententia excommunicat. excommunicatio lata ab homine regulariter non afficiuntur, quamuis affici possent, vt tradit alijs relictis Sayrus lib. 1. thesaur. cap. 8. n. 4.

3. Puberes vero, & doli compotes vt excommunicatione afficiantur debent delinquere in territorio excommunicantis quia alius non sunt excommunicantis subiecti, neque illi rebelles & contumaces, vt probat textus in cap. vt animarum. Et ibi Glossa de constitutionibus. in 6. Et cap. cum Episcopus, de officio ordinarij. Contingit autem subditum esse corporaliter extra excommunicantis territorium, & delinquere in Diocesi excommunicantis, vt si lata esset excommunicatio in Diocesi Vallisoletanæ aduersus parochos ultra duos menses à sua parochia absentes, vel aduersus eos qui ibidem ablata non restituantur ligarentur parochi Diocesis Vallisoletanæ, & non restituantur extra Diocesim commorantes, quia moraliter in Diocesi reputantur existere, siquidem ibi committunt delictum non restituantur optime notauit Coninch. disp. 13. dub. 7. concl. 6. §. 7. n. 61. §. 62. Superiores vero Religiosorum vbi libet possunt suos subditos excommunicare; quia eorum iurisdictio non ex territorijs in personas deriuatur, sicuti Episcopalis iurisdictio, sed immo directè ipsas personas spectat, vt bene aduertit Coninch. supra concl. 9. num. 64.

4. In vniuersitatem, seu communitatem qua talis est non

Quam excommunicatio fertur, nec ferri potest, ut deciditur cap. Romana §. in universitatibus de sententia excommunicat. in 6. Ne contingat aliquem innocentem ligari. Sed ferenda est in omnibus, & singulis illius communitatis, qui rebelles, & contumaces extiterint, ut ex dicto textu notat Glossa §. v. in universitatibus. Henricus lib. 13. cap. 15. num. 4. Vgolin. de censur. tab. 1. cap. 2. §. A. Sayrus lib. 1. thesauri casuum cap. 8. num. 18.

5. Si vero de causa materiali, ob quam excommunicatio infligitur, loquamur, necessario est peccatum mortale; alias hæc pena, quæ est omnium maxima non committitur reus culpæ. Contumaciam enim est non priuare subsidio regni cælestis qui per peccatum non se priuauit, ut dixit D. Thom. in additionibus. 1. p. quæst. 21. art. 5. Debet autem peccatum exterius prodire, ut ob illius causam excommunicatio infligitur, quia dum est mente peccatum solus Deus iudex illius est. Imò debet esse peccatum futurum, quod comminatio excommunicationis præcedat, iuxta textum in cap. sacro, cap. per istas de sententia excommunicat. de cap. Romana §. oratio. Et cap. constitutionem, eodem tit. in 6. alias excommunicatio non est pena medicinalis, sed vindictæ, ut iniquos rebelles, & inobedientes Ecclesie puniat.

6. Sed aduersus supradicta obicit vulgaris casus de vinea deatatoribus. Coningit enim sæpe plures diuisim deuitare vineam, quorum singuli quantitatem leuem arripuerunt, neque vnus in alterius damnificationem consistit: iudex vero Ecclesiasticus, ut prædictum damnum repararet, promulgat excommunicationem aduersus omnes illos, qui vineam deuitauerunt, nisi restituerint, ecce qualiter ob culpam leuem excommunicatio ferri potest. Nauar. cap. 17. n. 130. & 74. verus quæstio quod excommunicatio. Coenens in cap. alma mater. 1. p. §. 9. num. 2. illar. quarta. Per. Nauar. lib. 2. de restitut. cap. 1. n. 200. §. 5. num. 49. Et seqq. & dub. 8. per totum censent prædictam excommunicationem nullo modo ligare eos qui solum leuem quantitatem restituerunt. Dicitur, quia est finis, qui per excommunicationem obtineri intenditur grauis sit, scilicet grauis nouementi reparatio: at quod singulis præcipitur, leue est in se ut patet, leuiterque conducit ad prædicti finis consecutionem. Non enim singulorum restitutio per se sumpta cum leuis quantitatis sit, reparare grauius damnum potest. Quod si dicas, ergo nullus effectus est censura, quæ hoc modo expeditur, ut pote quæ ligare nequit omnes collectiue, ut materialitatem est, neque etiam diuisim ob materia leuitatem. Respondetur potest admittendo nullus effectus esse, casu quo nullus esset qui grauem quantitatem obligatus esset restituere: sed quia id non præsumitur, idcirco hæc excommunicationes feruntur.

7. Nihilominus verius est singulos obligatos esse suam leuem quantitatem restituere, ut docuerunt Sorus n. 4. disp. 22. quæst. 1. et 15. arguitur. Et lib. 4. de iustit. quæst. 7. art. 3. circa modum. Ludovic. Lopez 1. p. instruct. cap. 93. Corduba tract. de casibus conscientie. quæst. 70. Michael Salon. 2. 2. quæst. 62. art. 7. contro. 1. §. 1. §. de parit. p. 1. Ioann. Medina Cod. de restitut. q. 10. vel occurrit sic casus; in respons. ad 1. Sayrus lib. 1. thesauri casuum, ap. 9. num. 9. et 10. Henric. lib. 13. de excommunicat. cap. 17. am. 4. Lessus lib. 2. de iustit. cap. 12. dub. 9. num. 55. Sicut de censur. disp. 20. sect. 1. num. 4. Et seqq. Barbosa 3. de po. 1. §. 1. §. alleg. 96. num. 29. & alij. Mouer ea consideratione. Impossibile est damnum graue domino vineæ minus singulorum fuerit illatum reparare, nisi singuli ea minima furta restituant. Ergo singulorum restitutio leuis quantitatis surrepta grauius contemnit illi damni reparationem. At quoties finis præcepti grauis est, res quæ præcipitur prædicti finis consecutioni est necessaria, grauis est obligatio illam exequendi, quia grauitas præcepti non desumitur solum ex grauitate materiae in se spectata, sed ex graui vel leui conuenientia, quam habet cum fine intento, ut dixi, & probatur tract. 2. de peccat. disp. 2. pun. 7.

8. Ex his decidenda est quæstio de excommunicatione frequentem lata ad reuelandas scripturas, manifestandum delinquentem, qualiter inobedientes ligari possunt. Pro cuius decisione aduerte dupliciter expeditur prædictam excommunicationem posse. Primum, ut excommunicationis compelli, adimplere obligationem quam aliis habes manifestandi tum scripturas tum delinquentem. Et tunc excommunicatio expeditur hoc tenore. Qui aliquas scripturas apud se detinet, vel contra propriam conscientiam, & dei timorem delinquentem non manifestauerit, ipso facto excommunicatus sit. Secundo expeditur excommunicatio potest nouam obligationem inducendo, quod colligitur, quando ex verbis præcepti non supponitur peccatum esse commissum in non reuelandis scripturis, vel manifestandis delinquentibus, quia nec de iur. scripturæ esse aliena, nec temere, & contra propriam conscientiam delinquentem celare. Si primo modo feratur excommunicatio solum ligat, quando secluso illo præcepto ex iure naturali, vel diuino tenebatur. At si feratur secundo modo, nouam obligationem inducere potest.

9. Ut autem intelligas, quando ab hac obligatione manifestandi scripturas, vel delinquentem excusaris. Vide tract. 6. de charit. disp. 3. pun. 13. & 14. Raro enim delinquentem tenebris manifestare, si probare non potes; quia iudex, regulariter non solum Rei emendationem, sed & punitionem intendere præsumitur, ut tradit aliis relictis Sayrus lib. 1. thesauri casuum cap. 9.

num. 36. Barbosa de potest. Episcopi alleg. 96. num. 51. Deinde scripturas alienas non obligas reuelare si ex eorum reuelatione graue tibi damnum in rebus propriis imminet; quia præcepta Ecclesiastica cessante bono communi non censentur obligare cum graui dispendio; ut prædicto loco aduertit Suar. de censur. disp. 20. sect. 3. num. 9. Sayrus loco citato. Barbosa alleg. 96. num. 50.

10. Porro Trident. sess. 25. cap. de reformat. monet nunquam esse ferendam excommunicationem pro prædictis rebus temporalibus, nisi matura consideratione, & quando alia via non superpetit emendandi delictum, ut aduertit Sayrus lib. 2. thesauri casuum cap. 9. num. 33. Et optime Barbosa 1. p. de potest. Episcopi alleg. 69. an. 2. vbi praxim monitorialium excommunicationum tradit, necessario videndum. Quapropter si veritas inuestigari potest, & debitum recuperari depositione testium, executione reali, vel personali, expedienda non sunt hæc monitoria, quia solum in subsidium permittuntur, ut pluribus tradit Gutierrez lib. 1. canon. quæst. cap. 11. num. 59. Et seqq. Vnde nunquam contra determinatam personam hæc monitoria feruntur, quia cognita persona delicti potest à suo iudice compelli iudicio stare, ut bene tradit Aloy Riccius in præxi fori Ecclesiast. resolut. 235, ideoque persona, quæ præsumitur rem alienam detinere non exprimenda in dictis monitoriis, ut notauit idem Riccius resolut. 242. Neque item dictæ monitoria sunt concedenda nisi pro causa graui, arbitrio ordinarij, ut ex Trident. colligit Riccius resolut. 238. eaque exprimenda in dictis monitoriis, & ad instantiam partis, vel iudicis secularis perentis, nunquam tamen ex officio, nisi pro bonis Ecclesie, ut probat Vgolin. de potest. Episcopi cap. 45 §. 1.

11. Examinato igitur cuius interest monitorias litteras concedi, & deponente causam esse grauem, neque alia via intentum obtineri posse, concedit Episcopus eas litteras, aliquam pars ad denegationem appellare poterit; nam esto eorum concessio arbitrio Episcopi remittitur, ab iis, quæ iudicis arbitrio remittuntur appellatio permittitur parti grauata; ut ex Glossa in ca. super his de accusationibus. & cap. Romana, verbo minus legitima de appellationibus in 6. colligitur. Quaranta in sum. Bullarum verbo Archiepiscopi auctoritas, autor. 18. num. 18.

12. Concessis litteris, si pars aduersus quam feruntur compareat in termino, assertatque se paratum esse respondere coram suo iudice, monitoria cessare debent utpote non necessaria, cum suppetat alia via debitum recuperandi, vel veritatem inuestigandi, ut notauit Vgolin. de potest. Episcopi cap. 45 §. 2. Guicerr. lib. 1. canon. 99. cap. 11. num. 82. Marcus Anton. Genueni. in præxi Archiepiscopi Neapolit. cap. 11. in fine. Quod si termino capto comparuerit, allegaueritque rem iusto titulo retinere, paratūque esse coram suo iudice respondere, cogendus est in eo iudicio Ecclesiastico rationem reddere, alias, ab excommunicatione incurra absolueudus non est. Neque mirum esse debet, quod Ecclesiasticus eo casu de prædicta obligatione cognoscat, quia cognoscit accessorie ob excommunicationem incursum. Quod limitandum venit, nisi responderet coram iudice layco, & monitoria cessare essent pro habendis probationibus, quia tunc iudicij seculari vbi caprum est negotium remitti debet, ut docet Gutierrez dicto cap. 1. an. 86.

13. Testes vi monitoriarum deponentes non coguntur iurare, nisi in ipsis monitoriis cautum esset, quod fieri posse testatur Barbosa alios referens 3. p. de potest. Episcopi alleg. 96. num. 44. Facta vero depositione testium, pars ad cuius instantiam monitoria sunt concessa producit libellum in quo petit excommunicationem in genere cogi ad penitentiam, & nominatim excommunicari, neque absolui, quouique à peccato crearet Iudex oblato libello testium depositionem examinat parte citata, alias fidem non facient. Quod si nihil opponat cogendus est ad penitentiam, & consequenter ad restitutionem aggravatione censuræ. Vide Gutierrez dicto cap. 1. an. 11.

14. Quoad causam formalem, seu modum ferendi excommunicationem constat illum sufficientem esse, qui voluntatem ferentis censuram sufficienter exprimat. Expedi tamen seruare modum conseruatum cuiusque Diocesis. Illud certum seruandas esse conditiones præscriptas in cap. sacro de sententia excommunicat. & cap. cum medicinalis, eodem tit. in 6. quas præcedenti disp. explicauimus. Et videri potest Sayrus lib. 1. thesauri casuum cap. 12. et 13.

PUNCTVM IV.

Qui sint excommunicati vitandi, qui non, & quo iure.

- 1. Aliqui censent iure diuino omnes esse vitandos.
2. Verissimum est solo iure Ecclesiastico prohiberi esse eorum communicationem.
3. Qualiter iure Ecclesiastico hac communio excommunicatis denegetur. Et proponuntur decreta Concilij Constant. & Basiliens.
4. Plures inclinant standum esse decreto Concilij Basiliens. §. Verius.